

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԴԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱՃՆՈՐԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամբողջ 31րդ տարեշրջանի (1915 օգոստոս-1916 յուլիս) բաժնորգացիներն է 20 ֆրանկ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 10 ֆրանկ, ԿԱՆԵՒԻԿ: Ամբողջ տարեշրջանին է 2 ֆրանկ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 1 ֆրանկ. Կամակ կամ դրամ գրկելու համար 1 ֆրանկ. Կամակ կամ դրամ գրկելու համար 1 ֆրանկ.

M. PORTOUKALIAN
Directeur du journal Armenia
MARSEILLE (France)

ԼՍ. ՏԱՐԻ

1915 ՕԳՈՍՏՈՍ 25 Ի.
(2.5. 1915 Օգոստոս 12)

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը եթէ հարկ համարի, համառոտեցով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Պարտաւոր է վերադարձունել չհրատարակուած ձեռագիրները: Ծանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Ծանուցման 1 միջակ գիրը 1 ամիսով կարժէ. 1 գիրագիրը 2 ամիսով: Les annonces en français et en arménien sont reçues au bureau de la Rédaction: Place Alexandre-Labadie, 17

ԲԱՅՈՒԱԾ Ե
ԲԱՃՆՈՐԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
"ԱՐՄԵՆԻԱ"
ԼՍ. ՏԱՐԻ ԵՐԶԱՆԻՆ
(1915 ՕԳՈՍՏՈՍ — 1916 ՅՈՒԼԻՍ)

Ամբողջ 31րդ տարեշրջանի (1915 օգոստոս-1916 յուլիս) բաժնորգացիներն է 20 ֆրանկ (4 տուար ամեն տեղի) ամեն տեղի համար, ի բող աւելացած Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար կը գրկուի կէս բաժնորգացիով, այսինքն ամբողջ տարեշրջանին համար 10 ֆրանկ բաժնորգացիով Կարիքի և բաժնորգացիով իւր նաեւ քանի՜ ամիս համար որ աւելի, ամսական 2 ֆրանկ (40 սէնդ = 75 կպկ.) հաշուելով, կամ 1 ֆրանկ Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար:

Թայտի և արդէն թէ անոնք որ Արմենիայի Օմանդակ արձանագրութեամբ են մեր հրատարակած Օմանդակ և կաշմեան կանոնագրին համեմատ, ի բաւարար կոչուեան Որմենիա ստանալու, քանի՜ անգամ որ աւելի, իրենց ստացած լրագրի ծրարին մէջ գրուելով և կէս բաժնորգացիով, այսինքն ամբողջ շրջանին համար 10 ֆրանկով կամ ամսական 1 ֆրանկով Կարիքի է նաեւ Օմանդակի նշանակած բաժնորգի հաշուին ուղղակի գրկել, թերթը, 12½ ֆր. (2½ տուր) բաժնորգացիով:

Մ. ՓՈՐՏՈՒԿԱԼԻԱՆ ԶՐԱՏԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	Ֆր. անգլ.
Ս. Հայ ղեկավարները մը թ. ապագայը.	40
Բ. — Է. (Ապագայ)	
Ը. Թիւրքիայի Հայերն եւ իրենց զրահները (Գրեց Մ. Աւետիսեան)	50
Թ. «Արմենիայի լրագրար» (Ա. տարի)	1,40
Ժ. Վրկ.	20
Ժ. Ս. Թանաք Բագրիս	20
Ժ. Ն. Մարտի Մ. Փարբուգա-լեալ գրած ստանալու-ները.	15
Ժ. Մ. Գրկար ճայրեմանք (Պաշտօնի Յեղափո-խութեան ծագման պատ-մութիւնը)	1,40
Ժ. Մ. Մ. Գրկար	20
Մարտի 15-ը գրուած գրկուած փաստի ծախ-քը կը վճարուի հրատարակողին:	

ԲՈՎԱՆ ԳԱՆՈՒԹԻՒՆ

Տառապեալ Հայաստան. — Հայաստանի դրութիւնը եւ Արգիւ. — Հայերը Թիւրքիայի մէջ. — Ռուսները պատե-րազմը եւ Հայերը. — Ռուս զորքանակը Թիւրքախոյստանի մէջ. — Վանի նա-հանգապետ Ս. Բամբ. — Տեղական. — Կացուցիւնը Սիրիայի մէջ. La Question du Liban. — Թիւրքական լուրեր. — Խալաֆ Վիլհելմի մահը. — Համա-րկական պատերազմը. — Նիւնուցում-ներ:

ՏԱՌԱՊԵԱԼ ԶԱՅԱՍՏԱՆ

Լոնտոն, 17 օգոստոս 1915

Կրէկի «Տէյլի Նիւսթ» թերթը օգոստ. 14 թուականու Նիւսթ Երթին Ամերիկայի United Press (միացեալ մամուլ) կազմա-կերպութեան կողմէ իւր մատուար թերթի մը մը շէնքի վրէպէն ընդու-նած ու հրատարակած և նոյն օրը իրեն «Տէյլի Նիւսթ»-ին հետագրու հազարգում հեռագրով տեղեկութիւնը կը հրատարակէ. Վերնագիրը կընէ Տանքուոյ Հայաստան. Ամբողջ բնակչութեան մարմինները ցրուած Ապագայութեան պատերազմի տակ խո-ղթուած լինեն:

Այս ստեղծագործող Կ. Կոլլէն Պաշկա-րիոյ Տէպէագած քաղաքը և անկէ թղթա-տարով Նիւսթ Երթին տեղեկագրու-թիւն մ'է որ ամբողջ քաղաքակրթեալ աշ-խարհի ուշագրութիւնը գրաւելու հանգա-մանքը կը կրէ: Թուրք կառավարութիւն կոչուած խմբակին թուրքաբանակ Հայերը Թրքացիներու համար ձեռք առած միջոց-ները ոչ միայն իւր փողով և թղթով չ'ըն-դունան, այլ սահմանադրական սկզբանքն օրի-նաց բացարձակապէս հակառակ են, այլ նաեւ խախտութեան Լապ Պէթը, Էմէթի և ուրիշ երեւելոց նման ամենէ աւելի հեղինակութիւն ունեցող մեծամեծաքիւ-տանեաներու հետ վարուելու կերպին հա-մար հրամայած կանոններուն հակառակ են:

Առանց մարգարէ լինելու ամեն մարդ կրնայ նախատեսել թէ ինչ պիտի լինի այդ թուրք ղեկավարներու վերջը որոնք չեն յիշեր թերեւ թէ 1909ին թուրքաբանակ Անգղիացոց տունները կապտատանէին իրենց վաճառեալ կեանքը փրկելու համար և այս յանուն մարդկութեան և ազատու-թեան և թէ իրենք Լոնտոն եղած պահուն մեղի մեծապէս շնորհապարտ էին որ մենք Հայերն և մեզ հետ բազմաթիւ Անգղիացիներ իրենցմէ բարին և ազնիւը յուսալով իրենց կուսակցութեան Առա-նայի և Կիլիկիայի մէջ գործած կոտորած-ները ու խոզմարութիւնները բացէ ի բաց իրենց երեսը չ'ը զարկինք ու ընդհակա-

ռակը իրենց հետ մարդավարի կերպով վարուեցանք: Թղթակիցը կընէ:

Մայիսի առաջին օրերը կնքուած հը-րամաններ խրկուեցան կայսրութեան ամ-բողջ սահմանութեան պատուիրակով որ հայ բնակիչներու վրայ ընդհանուր յար-ձակում մը ի գործ դրուի: Ոստիկանական իշխանութիւնը Կ. Կոլլէն զրկուած ցան-կին մէջ անուններին արձանագրուած բոլոր Հայ տուններուն վրայ յանկարծ-օրէն կէսգիշերին խոյսցան: Արուները ձերբա-կալուելով տուններին «Թուրք» գտնելու համար խուզարկուեցան, թուրքեր որով կարելի լինէր քանակ մասնակից ցոյց տալ սահմանադրութեան վրայ Հայոց մղած յեղափոխական ներկայ շարժման մէջ և կամ կառավարութեան դէմ իրր թէ Հա-յոց բարած դաւերուն մէջ:

Այս խուզարկութիւններէ յետոյ, սա-տարութեան և ցրուած գրութեան գոր-ծադրութիւնը սկսաւ տեղի ունենալ որ այժմեան հակահայկական աշխարհում ա-մենատեսակի պատկերներ է: Աւելի երկուս-տարե եղողները մեծ մասամբ գործարանակը տարուեցան: Այսպիսի անձանց վկայու-թեամբ որ եթէ կարենայի իրենց անուն-ները յայտնել, անմիջապէս թէ՛ Ամերի-կայի և թէ՛ Եւրոպայի մէջ պիտի ճանչ-ցուէին, ինչի կը հաւատարի որ անոնցմէ հարիւրաւորներ, եթէ ոչ հազարաւորներ, անմիջապէս Տարտանելի մէջ ճակատամար-տի առաջին կարգերը գրուեցան ուր կարճ ժամանակի մը մէջ իրենց մաշ գրիթէ անտարակուսելի էր: Աւելի տարիքոտները գաւառները տարագրուեցան, իսկ կիները և մանուկները, երբ մի հակառակ կողմ չ'ընկուեցան, թողուեցան որ եղած տեղերէն ձաւով իրենց զինուած ճարը նային Կիլիկի, այրի, եղբայրներ և քոյրեր, մինչև ան-գամ մայրեր և իրենց մանուկները այն-պէս իրարմէ բաժնուած են որ գործնական կերպով այլ ևս իրար տեսնելու յոյսէն զրկուած են:

Խմբով ին կախաղան բարձրացնել Ամբողջ կայսրութեան մէջ կատարուած ձերբակալութիւններէն զատ՝ Կ. Կոլլէն մէջ սահմանութիւնը հայ ընկերակցու-թեան մը կարծեցեալ պարագլուխները ձերբակալեց և այս ընկերակցութեան հա-մար յայտարարուեցաւ որ իւր սեպհական նպատակը ոչ միայն ժամանեան պետու-թեան երկրին մի մասը խլել է մի ան-կախ Հայաստան հաստատելու համար, այլ նաեւ թրքական կառավարութիւնը կործա-նել է: Անոնք զինուորական ասեանի կողմէ գաւառեցան և յուլիս 15ին իրենցմէ տան և ինը անգինք Կ. Կոլլէն զինուորական նա-խարարութեան զինացը կախուեցան: Արդ՝ իրր արդիւնք Կ. Կոլլէն մէջ գտնուող նշա-նաւոր անձանց բաւան բողոքներուն՝ թուր-քերը խոտտացան որ ալ ևս խմբովին կա-խաղանի բարձրացումներ չեն գործադրուիր:

Ներկայ ժամանակի հակահայ ընդհանուր շարժման սոսկայի վրիժառութեանց օրի-նակներուն մէջ Զէյթուն քաղաքի բնակչաց վրայ զործադրուածին նմանը գոյութիւն չէ ունեցած: Այս 20.000 բնակիչ պա-րանակող քաղաքը իրապէս երբեք Թրքաց կողմէ բռնաբալին պարտուած չէր: Լեւոն-յին բարձր և գրեթէ անմատչելի մի ամ-րութեան մէջ գիրք ունենալով՝ մինչև իսկ աստիճան մը անկախութիւն պահած էր: Քաղաքին վրայ թուրք զինուորներ խըր-կուեցան որոնց հրաման արուած էր երի-տասարդները զինուորական ծառայութեան հարկադրել: Անոնք համակերպելու տեղ յարձակեցան թուրք զինուորներուն վրայ որոնցմէ 300ը սպաննեցին և այս կերպով իրենց ձեռք բերած յաւելեալ զէնքերով պատրաստուեցան որչափայն զինագրեւու: Սակայն քաղաքին վրայ մի խիստ զորաւոր չ'արագանց մը եկաւ ու այն-տան թուրքերը գործադրեցին տարագրելու ծառայիցորէն զանոնք և ցրուելու նարահար գրութիւնը: Թրակիական կողմէ 20.000 թուրք տար-ւեցան Զէյթուն ուր բնակեցուցին այն տա-ններու մէջ որոնք դարեւրով հայ բնակիչե-րու պատկանած էին. այդ բնակիչները ցիւր ու ցան բրին կայսրութեան շուր կող-մերը:

(Շարունակելի)

Կ. ՏԱՌԱՊԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՅԼԻՍ

Լոնտոն, 11 օգոստոս 1915

1. — Լոնտոն Պապս եւ Գրոմըր եւ Արգիւ խախտ մամուլը. — Մեր գրե-թախտ հայրենիքի խորքերէն հաս-նող աննախորդ գաղափարներին լուրերը օրէցօր հոս կը գտնեն ծա-ւալ: Մի Զէյթէզ զինուորի հերոսու-թիւն նկարագրող սուտական սպա-յակոյտի զեկոյցները կարծես ոչինչ կը գտնեն հազարգելու Հայ կամա-ւորներին գործունէութեան և աւելի պակաս Հայ մողովրդի կրած զար-հուրելի տառապանքների մասին:

Հոս էլ հրատարակուած լուրեր առհասարակ կցկտուր էին, մեծ մա-սամբ բլխած հայկական աղբիւրնե-րից: Սակայն խորհրդարանական նոտաշրջանի փակման առթիւ, Լոն-տոնի պալատին մէջ խնդիր յարու-ցեց մեծահռչակ Լոնդ. Կլայր, կառա-վարութեան ներկայացուցիչ Լոնդ. Գրուին հարցնելով Հայաստանի մէջ շարունակող ջարդերի, բռնի տեղա-փոխութիւնների և վերջերս էլ 9.000

կանանց և երախաների Տիգրիսի մէջ թիրաքերի ձեռքով խեղդուած լինելու մասին:

Ընդ Գրոմբը և Գէնդըրը բերի արքայականութեան երկրորդելով Լորդ Պրայսի հարցումներ, առին յաւելւածական մանրամասներ տիրոջ ահաւոր դրամական մասին և խնդրեցին որ բրիտանական կառավարութիւնը կրկնէ թիրաք ջարդարարներին անձնապէս պատասխանատու բաներու մասին նախապէս եղած պատմաւորքը:

Լորդ Գրոմ Գրոմը կառավարութեան հաստատուէ ետք Լորդ Պրայսի ստացած տեղեկութիւնները չեղանց թիրաքի մէջ գտնուող Գեր. մանուցի պաշտօնեաների մեղաւկցութիւնը և հանդիսանալու կրկնեց մայրս Զինն թիրաք մեծ և փոքր ջարդարարներին ուղղուած պատանայիք՝ անոնց վրայ իշխելիք պատասխանատուութեան մասին:

Անկէ քանի մը օր ետք, Manchester Guardian հրատարակեց վան աշարկած իր սեփական թղթակցէն մի երկար նամակ ուր տկանատես Մեղիւային պատկերային ոճով կը նկարագրէ Հայերի հերոսական ինքնապաշտպանութիւնը և կատարած փառանքաւորութիւնները: Այդ պատմական ամսուան մանրամասները արդէն ծանօթ են մեզ. սակայն ինչ որ առանձնապէս գրաւած է անդիւրացի թղթակցին ուշադրութիւնը, ատենք՝ կանանց, արանց, աղջիկներին, ծերերին և պատանիներին հաւանքաւ համապարփակութիւն, առժամանակեայ կառավարութեան և զինուորական մի Մարմնի հաստատում, տեղական միջոցներով անձախ փառօղի և 3 թնդանօթներ շինութիւն և այդ կարգին պատկանող մի շարք իրօղութիւններն են: Նոյն օգոստոս 2ի թիւով «Մէնչըսթըր Կրաւտիք» կը հրատարակէ մի խմբագրական որ թերեւս արժէք հասաւ ընդ ընդ:

«Հայաստանի քախտը. — Մի ուրիշ սխալակի մէջ մենք կը հրատարակենք ամենահոծ հայ ազգաբնակչութեան կեղծոն և Հայաստանի հին մայրաքաղաք՝ վանի անցուղարձերի մի թղթակցութիւն: Այդ պատմութիւնը ակնեւն ցոյց կուտայ որ Հայերը մղեցան ինքնապաշտպանութեան այն բուռն երբ այլևս կատկած չկար որ Էնլէր բաշայի փեսան Ճէվանթ ժողովրդի էր բնակչին ընել հայութիւնը և երբ իրապէս արդէն սկսած էր այդ գործ հետաւոր դաւաճներին մէջ: Սա առաջին անգամը չէ որ Հայերը յաջողապէս կը դիմադրեն թիրաքական կազմակերպւած կոնստանդնուպոլիսի 1896ի ջարդերի ժամանակը Զէյթուն քաղաք երեք ամիս դիմադրեց և վերջապէս յաջողեցաւ ստանալ պատուար պայմաններ՝ պետութիւններին միջամտութեան վրայ: Սակայն վանի մէջ Հայերը ցոյց տուած են ոչ միայն բարձրագոյն աստիճանի քաջութիւն, այլ նաև այնպիսի յատկութիւններ որ

անոնց չեն վերադրուած յաճախ — կանխատեսուածութիւն, կազմակերպութիւն և բաւ վարչութիւն: Եւ նաև նախապէս է որ Ռուսերը, որոնք հասան թիրաքերի քաղաքէն ետք, քաղաքի կառավարչութիւնը յանձնեցին հայկական առժամանակեայ կառավարութեան: Հայերի գիմադրութեան արժէքը գտնակիցների դատին համար կը կայանայ ի հարկէ Էրզրումի և թրակիայի երկու առկամաբեմերէն դէպի Մուշի սանձաքը թիրաք գործերի փոխադրութեան մէջ — մի շեղում որ թիրաքեր ընդունեցին իրենց վերջերս հրատարակուած մի զեկոյցով, որի նպատակն էր արդարացին իրենց զոհողական միջոցները: Գիտ անձնաւոր համագործակցութիւնը մեծ ջարդեր տեղի կառնեան մեծ շտաբի: Կիւնը և երախաներ կը յափըշտակին, և թէև, ինչպէս անցեալներ յայտարարեցաւ Լորաների ժողովին մէջ, բրիտանական կառավարութիւնը զգուշացուցեր է պատասխանատուներին, հաւանական չէ որ այդ ունենայ անմիջական ազդեցութիւն: Ետտ հաւանական է որ Հայերը պիտի վճարեն մի թանկ գին իրենց ազատութեան պայքարին համար և թէ թիրաքի գոհերը պիտի գերազանցեն 1896ի մեծ ջարդերի թիրաք երբ անկիւրան 100-000 հոգի կորսուեցան: Այսպիսի մը կորուստ արշափ էլ ահաւոր լինի Հայերի պէս մի փոքր ազգի համար, այդ անհրաժեշտապէս ճշմարտ և կործանիչ չէ, և կարծէ մատնանել որ Յայեր իրենց ազգային ապստամբութեան ընթացքին, իրենց բնակչութեան դրէթէ երկու երրորդը կորսնցուցին: Եթէ այս պատերազմի մէջ Հայերի զոհողութիւնները վերջիններն են իրենց տեսակին մէջ, և եթէ վարձատրութիւն արեւին տակ իրենց պահանջած փոքր տեղով, այն ժամանակ վճարուած գինը շատ մեծ չի լինիր:

«Մէնչըսթըր Կրաւտիք» նկատուած է իբրեւ «նեղնշուած» մի թերթ և անկասկած ունի մեծ հեղինակութիւն: այդ պատճառով կարծէ նկատի առնել անոր խմբագրական հայեացքները:

(Շարունակելի)
Արշակ ՍԱՅՐԱՍՏԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԸ ԹԻՐԱՔԻԱԻ ՄԷջ

Այս վերջին օրեր բազմաթիւ հայեր Պոլսից հասեր են թիրաքի մէջ: Հայերի գէժ հալածանքը կը ստատականայ: Այդ ճանրորգների պատմածին նայելով, 15էն 50 տարեկան և արական սեռին պատկանող ընդհանուր Հայերը երկրին ներսերը կը զբոսնեն ուր ընդհանրապէս թիրաքական գիւղերի մէջ կը ցրուեն դաւանք իրաւասցնելը դիւրացնելու նըպատակով: 300-000ի շուրջ Հայեր այդպէս հեռացուած են արդէն իրենց տեղերէն: Օսմանեան խորհրդարանի անդամներէն Կ.պոլսի հայ

երեսփոխան Զոհրապ Էֆէնտին, որ անհետացած էր, 15 օրի շուրջ առաջ Գոնեաէն Տարսան տարեր են եղեր: Ուրաջ քաղաքացիներ են զինք որ արդէն տկար լինելով և չգիտանալով ճանապարհին մեռեր է:

— Պետրոգրադէն օգոստ. 19ին արուած հեռագիր մը կըսէ թէ ըստ ստացուած վերջին տեղեկութիւններին համեմատ՝ թիրաքերը Մուշի շրջանի ընդհանուր Հայերը կոտորեր են 5000 հոգի միայն կրցեր են փախչել կոտորածէն:

— Կաթոլիկ Հայերը երկար տեւեկաւ մը գրկած են Հաւան Պապին, այն հալածանքների, կոտորածների, եկեղեցիների այրումի և խեղճումի թիւնների մասին որ թիրաքերը կը կատարեն անոնց ազգակիցների վրայ: Կըսուի թէ Պապը հրահանգներ զրկեր է Կ.պոլսի իր առաքելական պատուիրակին որ ազգարարութիւններ ընէ թիրաք կառավարութեան:

— Փոքր Հայրի Շապին Գարահիտար քաղաքը սլաքիկական դէպքերի թմար դարձեր է: Հայերի ենթագրեալ ապստամբութիւն մը զօգելու համար զրկուած թիրաք զորքերը կրակի տուեր են քաղաքը: Հայերի բնակած ամբողջ թաղէն զատ՝ իսլամաւանակ 800 տուններ ալ այրուեր են: Յայերի եկեղեցիներ և առաջնորդարանը նոյնպէս այրուած են: Մահերի մասին տեղեկութիւն մը չէ առնուած որոնց թիւնն է հաւանօրէն մեծ կը լինի:

ՌԻԿԻՍԻԹԻԻՐՔ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Յուլիս 7/20 ին Գրգուսի կռուին մէջ հերոսի մահով ինկած է անուանի ազգիկ խեչուն որ Արարատեան գնդին ընդհանուր հրամանատար վարդանի օգնականն էր, միևնոյն ժամանակ վարչով հայկական այրուածի խմբի մը զեկավարութիւնը թաղուած կատարուած է յուլիս 23ին վանի մէջ:

Սպանուած է նոյնպէս հայ ազատագրութեան համար Էրզրումի ուղղութեամբ գործող հայ կամաւորներէ վեցերորդ գնդի հրամանատար Գր. Աւարեան: Ազգային Բիւրօն այս երկու հերոսներին համար հոգեհանգիստ կատարել տուած է Թիֆլիսի մէջ:

— Յուլիս 9ին Մուշէն վան հասնող մէկը ըսած է որ վահան փափաղեան 70 ընկերներով Մուշ գաւառի Զրիկ գիւղին մէջ ընդհանուր մ'ունեցեր է թիրաքերի հետ և սպաննուեր է այնտեղ:

— վանի շարագործ Ճէվանթը Բաղեշի մէջ ևս կոտորած է 15էն 40 տարեկան հայ այրերը և Զապեալները գերեզմարած է դէպի Սղերդ, գեղեցիկ կիւնները և կոյսերը իրեն մօտ պահեցողով:

— Մուշի մէջ ևս կոտորած եղած է նահանջող թիրաքերի կողմէն 5000 Հայեր կրցած են փախչել Սասուն:

— Ռուսիսթիւրք կռուի ճակատին վրայ վերջին ազգական աննպատակացութեան հետեանքով Հայաստանի գրաւուած վայրերին մէջ գտնուող զօրազր Հայերը խմբովին փախած են Կովկաս, վերադարձին թիրաքական անօրինակ դաւաճութիւններին չենթարկուելու համար:

Այս տաթով Թիֆլիսի թեմի առաջնորդ Մեդարոս կաթիկոսը վահանա Կաթողիկոսէն ստացած է հեռեկալ հեռագիրը:

Էջմիածին, յուլիս 10/2 օգոստ.

Կորպուսի հրամանատարը հաղորդել է ինձ, որ Կ. Ս. Ս. Պ. շրջաններից մասնակցութիւն փախչում են հայերը, զլրուարապէս անպաշտպան կանայք ու երեխաներ: Մի ուրիշ հեռագիր ստեղծելու բարեր է հաղորդում. Ս. Ս. Ս. Ս. չեղանակի դիմում են բազմաթիւ փախուստականներ գէպի իզգիւր և Էջմիածին: Խորէն կաթիկոսին և Արսէն վարդապետին կաղմակերպութիւնների ներկայացուցիչների, ֆելդշերների և ոստիկանների հետ ուղարկեցի անհրաժեշտ օգնութիւնը ցոյց տալու և անդադու կէտեր կազմակերպելու համար: Պատիրութեմ ձեզ յորդորել ձեր թեմում գրանուած ունեւոր մարդկանց և հաստատութիւնների ներկայացուցիչներին որ օգնութիւն ցոյց տան Թըւա փախստականներին: Բարեւը իրարեւրութիւնները ուղարկեցէք Էջմիածին:

ԳԵՌԳԵ
Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

ՌՈՒՍ ԶՕՐԱԲԱՆԱԿԸ ԹԻՐԱՔԻԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷջ

Օգոստոս 17ին Կովկասեան զօրաբանակի սպայակոյտի կողմէն տըրւած երկար տեղեկագրէ մը կը քաղենք հետեւեալները:

Պետրոգրադ 17 օգոստ.

Ռուս բանակի ձախ թեր յառաջգիտարար ետ քշելով թիրաքերը վանի վիլայէթէն և եփրատի հովտէն, յուլիսի կէսին հասած է Մէլազկերտ: Ախլաթ ճակտին ուր ընդհանուր մ'ունեցած է թիրաքական կարեւոր սյմերի գէժ գրաւելով Կոփի և Կարմուշի ուսեղ կերպով կազմակերպուած ամբարձիւնները:

Թիրաքերը մտահոգուած այս մասերի մէջ տեղի ունեցած անցուղարձերէն, երկար ժամանակէ ի վեր ըսկըսած են օգնական կարեւոր զօրքեր կեդրոնացնել իրենց աջ թեկին վերայ: Սակէ զատ օգնական զօրքերի շատ մեծ թիւ մը ճամբան կը գըտնուէր դէպի նոյն երկրամասը դալու համար: Մեր ձախ թեկի զօրքերը հրաման ստացան իրենց առկէն ետ մզել թիրաքերը անոնց օգնական զօրքերի կեդրոնացումէն առաջ: Ասոր յաջորդեց կատաղի կռիւների շարք մը որոնք Կոփ-Ախլաթ ճակտին

վրայ տաւոր գիրքերի մեր գրաւու-
մովը վերջացան:

Թիւրքերը դաժաւէժ նահանջ մը
սկսան արագէս դէպի օգնական զօր-
քերը երթալով: Օգնականներ
ընտանալով պարտաւոր զօրքերին,
կազմեցին 10 զօրաբաժիններ խո-
շոր միութիւն մը: Տեղական պա-
մանները առաւելութիւններին շնոր-
հով Թիւրքերը ոչ միայն միջոց գը-
տան կանգ առնելու, այլ և սկսան
յարձակուի մը մեր շատ նուազ թը-
ւով զօրքերի վրայ որոնք այդ ուղ-
ղութեամբ կը գործէին:

Այս պատճառով մեր զօրքերը հը-
րաման ստացան եւ քաշուելու, ա-
ռանց միջամտելու վճռական պատե-
րազմի, վերախմբուելով այսպէս հա-
կադրուի մը գործելու համար:

Օգոստոս 5ին մեր զօրքերը վեր-
ջացնելով իրենց համախմբումը, ըս-
կրտան յաջարձակապէս անպատեհի
կորովի յարձակում մը այնքան լաւ
Ախթիւնի կողմը և Տիւաթիւնի հովտին
մէջ որքան Տայարի կողմը: Մեր
զօրքերի յարձակողականին առջև
Թիւրքերը ամենուրեք սկսան նա-
հանջել: Մեր պաշարման զօրասիւնը
յաջողեցաւ գրաւել Քիլիճ կիտաւքի
կիրճը, որ Եփրատի աջ կողմի վրայ
Թիւրքերի հազարակցութեան
ամենագործնական և զլխաւոր ճամ-
բան է:

Բաղմաթիւ վաշտերով հասած մեր
օղնական զօրքերը վճռական յար-
ձակութեամբ և սախնամարտով օգոս-
տոս 9ին և 10ի արշալոյսին վերջա-
ցին Մերկէմիւրի կիրճը:

Օգոստոս 12ին գրաւեցինք Մա-
նաղկերտի երկրամասը, ինչ որ կը
նշանակէ թէ մեր ձախ թիւի կայու-
թիւնը վերահաստատուած է:

Մեր ստանդարտներին մէջ կան
զօրաբաժիններ թափաթիւ հրամա-
նատարներ, թափաթիւ տանակալ
սպաներ և մի քանի հազար զին-
ւորներ:

Ուրիմն Թիւրքերի աջ թևը ծանր
պարտութիւն մը կրած է:

Օգոստոս 5ին Գարաաէրպէնտի
հարաւային կողմը առաջ զօրքերը
գրաւեցին Սէյնան և Անգարք գիւ-
ղերը:

Վանի երկրամասին մէջ առաւել
լուրտ մը ճնշելով Թիւրքերը, դրա-
ւեց Վան(1) քաղաքը:

Պետրոգրադ, 19 օգոստ.

Բառնի հովտին մէջ, Չարգիւս-
ճախ վրայ Թիւրքերի յարձակումը
դադրեցաւ մեր շատ յաջող թնդանօ-
թեամբութեան շնորհով: Գարաաէր-
պէնտի հարաւակողմը, կռուէ մը յե-
տոյ Թիւրքերի ձեռքէն առինք ի-

Այս զեկոյցէն կերելի թէ Թիւրքերը
առժամայէս գրաւած էին Վանը, բայց
շատով իրենց ձեռքէն յետ առնուած է:
ԽՍԲ.

Ինչ զօրաւոր մէկ գիրքը Միւրզա
Ալա լեւին վրայ:

Եփրատի ուղղութեան մէջ, մեր
զօրասիւններէ մին կռուէ մը յետոյ
առաւ փրկուի գիրքը և Թիւր-
քերը միջոց գէպի արեւմուտք: Մէկ
օրի մէջ գերի բռնեցինք վաշ-
տի մը հրամանատարը, չորս երկ-
րորդական սպաներ և 400էն աւելի
ասքեր: Արեւք բռնակալութեան
հրապարակներ, ռուսներ և դաւարի մեծ
նախիր մը:

Փարիզ, 19 օգոստոս.

Վանի վերադարձումէն յետոյ Ալ-
իւսի առնուիլը որ երէկ իմացուե-
ցաւ, կը շեղուէ առաջ զօրաբանակի
յառաջխաղացումը Թիւրքաշտա-
տանի մէջ: Այդ քաղաքը հաստատ-
ուած է Եփրատի մէկ փոքրիկ օձան-
դակին, Մարասուս կոչուած ճիւղին
վրայ. այդ օձանդակ գետակը կը ընէ
Մերկէմիւրի լեռներէն: Գիրքը կա-
րուր է որովհետեւ կը խնդրէ Եփրատի
աջ ափին ուր Թիւրքերը կառնած
էին մինչև այսօր: Հիմա Ռուսները
պիտի կրնան յառաջանալ, առանց
մտառանջուելու իրենց կողմի վրայ
յարձակուի մը:

Թիւրքերը յուսահատական ջան-
քեր կընեն վերստին ձեռք բերելու
համար առկէ առաջ իրենց ունեցած
նպաստաւոր պայմանները և յառա-
ւանքը փնտրաւորութեամբ: Մեր
նող մեծ ճանապարհին վրայ, Գա-
րաաէրպէնտիանցքին տիրելու իրենց
փորձն ալ նոյնպէս անյաջող եղաւ:
Իրենց յարձակողականը, որ վայր-
կեան մը յաջողութեամբ պատկուե-
ցաւ Եփրատի հովտին մէջ և Վանի
ընթակայքը, վերջոյն իրենց խառ-
նաշիւթ փոխաւորումը որով Ռուսների
ձեռքը թողուցին Վանի վիլայիթը և
Պիթիւսի ու Էրզրումի վիլայիթների
մէկ մասը:

Օլթիի և ծովամերձ ուղղութեան
մէջ առժամանակեայ հանգարտու-
թիւն մը գոյացած է որովհետեւ
Թիւրքերն իրենց բոլոր ջանքեր
կեդրոնացուցած են առաջ զօրաբա-
նակի ձախ թիւին դէմ որ Պիթիւսի և
Մուշի վրայ կը քալէ. այդ ընթաց-
քը որ վայրկեան մը ընդմիջուած էր,
վերսկսուած է այժմ լաւագոյն պայ-
մաների մէջ և իր ազդեցութիւնը
զգալի կը դառնայ ընդարձակուելով
Էրզրումի ուղղութեան մէջ: Ալիւսի
առնուելովը:

Պետրոգրադ, 22 օգոստ.

Եփրատի ուղղութեան մէջ, հա-
րիւրեակ մը կողակներ գննութեան
կրած միջոցին խորտակեցին Թիւրք
հեծելազօրքերի շղթայ մը հասկէօլ
լճին մօտ: Յետոյ յարձակեցան մօ-
տակայ հետեակազօրքի ջոկատի մը
վրայ, 50 հոգիէն աւելի սրէ անցու-
ցին և մէկ սպայ գերի բռնեցին:

ՎԱՆԻ ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏ ԱՐԱՄԸ

Փարիզի «Թան» օրաթերթը կը օճ
որ կովկասի առաջին իշխանութիւնները
որոշում մը տուին վերջերս, որ նը-
պատաւոր ազդեցութիւն մը պիտի
աւնենայ բոլոր հայ միջավայրերի
վրայ: Վանի վիլայիթին կառավարիչ
անուանեցին քաջամասթ յեղատի-
խան Կեա Սրամ Մանուկեանը:
Ճանձ Եւլի, կովկասի մէջ, 1877ի
առնենք, այս վերջինը ամենէն ինք-
նատիպ զէմքերէ մին է այս քիչ
ծանօթ երկրամասերի մէջ:

Վանի գաղութին մէջ երկրորդա-
կան առում առնելէ վերջ, փոխանակ
համապարանի ճամբան բռնելու,
Վանի լեռների ճանապարհը ձեռք
առաւ, ուր քիչ յետոյ խմբագրեա
զարձաւ: Երկար ժամանակ Թիւր-
քերի ստրտալի եղաւ և իր քաջա-
գործութիւնները առատակերպ
զարձած են:

Չերքակալութիւն վերջապէս 1908ին,
իր խմբին հետ, մահի գառազօրա-
ւեցաւ: Կախաղանը արդէն ցցուած
էր: Արամ և իր ընկերները հզօր-
տօրէն յառաջացան անասնաման բազ-
մաթեան մը մէջէն, բայց ճիշդ այդ
րոպէին Թիւրքական Սահմանադրու-
թեան յայտարարութեան լարը հա-
տաւ ժողովուրդը խառնեց զօրքե-
րին վրայ և անոնց ձեռքէն խեց
դատապարտումները: Յետոյ Արամ
փոխեց իր ազդեցակեղծը և նուիր-
ւեցաւ ուսուցչութեան: Պատերազմը
կիսով կորցի զինք իր խաղաղ դա-
շտի մէջ: Վերստին ձեռք առաւ
զէնքերը և Վանի ազդատման
զլուին անցաւ, որոնք գրաւեցին
այս քաղաքը:

Ռուսիան այս նահանգի կառա-
վարիչ անուանելով զայն, ուղած է
զահացում մը տալ հայ տարրին որի
գործակցութիւնը թանկագին և զաւ-
թիւրքի ալ մղուած կռուին մէջ:

ՏԵՂԱԿԱՆ

Խումը մը հայ Երիտասարդների
հրաւիրած ընդհանուր ժողովը գու-
մարեցաւ կերակի օգոստ. 22ին,
Պառ Պլանի հաւաքութեան սրահին
մէջ, կարելի է ըսել Մարտիի հայ
գաղութին մէջ բացառիկ երևոյթով
մը: Ներկայ էին 60 երիտասարդներ
քաղաքի զանազան մասերէն որոնք
իրենց ստորագրութիւնները գրին
կազմուող Երիտասարդական Միու-
թեան նպատակը բանաձևող գրու-
թեան մը տակ:

Յետոյ ընդհանուր ժողովը ընտրեց
գաղանի քուէների բացարձակ մե-
ծամասնութեամբ 7 հոգիներէ բաղ-
կացած վարչութիւն մը որ իր մէջ
պաշտօնների բաշխումը կատարած է
այժմ հետեւեալ կերպով:

Տիարներ՝
Առնապետ՝ Արշակ Թորոսեան
Փոխ-Առնապետ՝ Գառնիկ Տիարպե-
թիւեան
Առնապետի՝ Պետրոս Չամարեան

Գանձապահ՝ Համբարձում Տիւրկերեան
Խորհրդականներ՝ Մարտիկ Մինասեան
Գարեգին Քլիբեան
Եղիշէ Թորոսեան:

Դիտրուեցաւ նաեւ Ընդհանուր Ժո-
ղովի գիւնը:

Առնապետ՝ Խորալէլ Յովակիմեան
Փոխ-Առնապետ՝ Երստանդ Թորոսեան
Առնապետի՝ Հայկ Ներսէսեան:

Միութեան նպատակն է բնկերա-
յութեան կապ մը հաստատելով բո-
լոր հայ երիտասարդներին միջին՝ աշ-
խատիլ օգտակար ըլլալ հայ հայրե-
նիքին միշտ նախապատասխան
տալով օրուան ամենէն անհրաժեշտ
պահանջներին: Միութիւնը կը ջա-
նայ միևնոյն ժամանակ ոյժ տալ հայ
երիտասարդների ինքնազարգացման
գործին:

— Վանեցի Տիար Ա. Մարտապե-
տեան որ 3 տարիէ ի վեր կ'աթմա-
բանական արհեստը կ'առնէր Ֆրանս-
ոսի Մամիւր քաղաքի Ալֆային
վարժարանին մէջ, իր ընթացքը ա-
ւարտած և յաջողութեամբ իր վիճա-
յական ստացած լիւթերով, վերա-
դառնալով այժմ կովկասի ճառագոր-
հով իր ծննդավայր հայրենիքը, գիւ-
ղատեստական ուսուցչութեան երկ-
րին օգտակար դասնուցի համար:
Այսօր կը մեկնի Մարտիի զէպի
Սալմիկ Մէսսմըրի Մարտի շո-
գենաւով: Բարի ճանապարհ և յա-
ջողութիւն կը մաղթենք իրեն:

— Ֆրանսոսի հայ կամուր զօրքե-
րէն Մշակի Տիար Ս. Մարտի վերա-
թիւնեան որ պատերազմին մէջ զի-
րաւորուելէ յետոյ հիւանդանոց փո-
խադրուելով հոն առաջնացած և մէկ
շաբաթի համար թաղապետութիւն ըս-
տանալով Մարտիի եկած էր, անցած
չորեքշաբթի օր վերադարձաւ իրենց
լէզիանի պահեստի կեդրոնը, դար-
ձեալ ազգամահաւոր երթուի և հոն-
րային լիցենսիան գէտ քաջարար
կուսելու վառ եռանդը որտին մէջ
անշէջ պահած լինելով:

ԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՍԵՐԻՍԱՆ ՄԷՋ

«Թան»-ի մէջ կը կարգանք որ
գաշնակից պետութիւնների բոլոր
հաւատակները որոնք չեն կրցած թո-
ղու Սիրիան, փոխադրուած են Ռու-
ֆա (Երեսիա) Միջագետքի մէջ:
Երկու հոգի մեռած են ճանապարհի
յոգնութենէն, երիտասարդ մը և իր
ամուսնին հետ ճանրորդող կին մը:
Այն կիները որ Պէրլու-թի մէջ կը
գտնուին տակաւին, տարագրութեան
սպանալիքին տակ են միշտ:

Թիւրքական զինուորական իշխա-
նութիւնները վճռած են իրանացի-
ների համար եւ գործադրել զինուո-
րագրութեան օրէնքը, առանց ա-
կայն իսկական ծառայութիւն մ'ընել
ստիպելու: մէկ անհատի համար 10
օտանեան ոսկի (230 ֆր.) փրկանք
կը պահանջեն որ զինուորական օրէն-
քով վաւերացուած է:

Կառավարիչ Գոյումեանի մեկ-
նումէն ի վեր կառավարութիւնը զին-

տորակներն և անոթներն և ամբողջապէս:

Սիրիացի փախուսականները կը տեղեկացնեն որ Գալուստի կանդատած է Հալէպի մէջ իր կնոյ հիւանդութիւնը պատուականով, խնդրած է յետաձգել իր ճանքորդութիւնը:

Այն հալածանքը որին մատնուած են Հալէպը և Կաթի մէջ, բնականաբար փափաք չտար իրեն մայրաքաղաքին մէջ գտնուելու, որովհետեւ ինք ալ Հայ մ'է:

LA QUESTION DU LIBAN

Par M. K. T. Khairallah. Գին 1 ֆր. Հրատ. Mon Nourrit & Cie, rue Garancière:

Արմէնիայի ընթերցողներուն շատ ծանօթ անուն մըն է սոյն գրքոյկին հեղինակը՝ պ. Խայրալլահ, Լիբանոսցի յայտնի յեղափոխականը, որ նոյն անունը Tempsի խմբագիր է և զոր վերջերս թուրք կառավարութիւնը մահապատիւ տուաւ: La Question du Liban-ը իր վերջին շատ շահեկան բանախօսութիւնն է որ լոյս տեսաւ քանի մը օր առաջ: Պ. Խայրալլահի այս աշխատութեան կարմէ որ ծանօթանան ամէն անոք որոնք կը շահագործուին մօտաւոր Արեւելքի հարցով, ուրիշ բաներով քրիստոնէայ ճշնուած ժողովուրդներու հարցով: Գրքոյկը կը բաղկանայ ութուէքէ մը, լաւ մշակուած դասաւորութեամբ որ նախ կսկի սոյն բանախօսութեան նախադաս Գ. Տէնի Բօշէնի հրաշունչ մէկ ասուլիսովը (causerie) և կը վերջանայ յաւելումով մը, վիճակագրական ցանկով մը և Լիբանանի քարտէզով մը:

Գ. Խայրալլահ անվիճելի ձեռքով հաստիքեմք մը կը պատկերացնէ Լիբանանի անցեալը, անոր բնակիչներու ազատութեան համար մղած անդու պայքարը, միւսիւրման արշաւանքին երոպական միջամտութիւնը, իրենց ազդային այժմու ցանկութիւններն ու պահանջները և այս ամէնքը այնպիսի անուշ և տունական բանաստեղծութեան մը շունչովը օժտել, որ իր հայրենիքին սարերն ու դառնք պատկող մայրիկները կը յիշեցնեն:

Կարձէ ունենալ այս հատորիկը, ուր պատկերացած կը տեսնենք հերոս ժողովուրդի մը աննշանքներն ու ձգտութեանը որ դարեւոր ընդմէջէն իր անկախութիւնը հարկադրած է զինքը չընկալաւոր միւսիւրման տարբերուն և որ հարիւրաւորներ կը համրէ իր ծոցին մէջ մեր դատին համակրողներ և զայն ամէն առթիւ պաշտպանողներ: Պ. Խայրալլահ, սոյն գրքոյկի հեղինակը, աննշանք ամենէն կատարունակողը մէկն է որ մեկէ աւելի անգամներ ֆրանսական մամուլին մէջ հայկական հարցին նուիրած իր հրաշայի տաղանդաւորութիւններով ծառայած է մեր դատին և հետաւորաբար մեր ամենուրեք քաղաքացիներուն արժանապատիւնը:

ԹԻՐԻՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հոսմէն կիմաշեան թէ Պէրլինի օսման զեպարն Մոսկովա փաշան Կ. պոլս կանչուեց ի վիճելով կայսրի պահանջին համաձայն որովհետեւ զեպարն տեղեկագրեր է եղեր Կ. պոլս թէ Գերմանիան և Աւստրիան իրենց ուժաւոր լինելու շնորհիւ մէջ կը գտնուին, ուստի Բ. Գաւառ պէտք է խոչնդովեալ վարուի որովհետեւ թէ Գերմանիան յաղթուի, իրեն նոյնպէս քառութեան պիտի դորձածէ Թիւրքիան:

— Ուստի թերթերի ստացած տեղեկութիւններին համեմատ, Կ. պոլսի մէջ վերջերս արտահայտուած հրաշքի միջոցին 3.000 շափ տուն այրուած կամ քանդուած է: Կրակը սկսեց թափանչուիլ թաղի մէջ, հետզհետէ տարածուեց և թաղաքի մէջ միւս թաղերը որոնցմէ միւսի միայն մնացեր է: 1.000 շափ մարդեր բացառելով եղեր են: Հրդեհին լոյսը այնչափ մեծ էր որ տասը մղոն հեռուէն ծովին վրայ կը տեսնուէր: 4 օր տեւեց և հրդեհը:

Պոլսէն ալ օգոստ. 23ին տրուած հեռագիր մը կըսէ թէ Կ. պոլսի վերջին հրդեհը որին զոհ դնացին 3.000 շափ տուններ, Կ. պոլսի վրայ երկու օրու օդաչուների այժմուած ուժերէն յառաջ եկեր է եղեր: Ուրիշ օրու օդաչու մ'ալ միւսին օր ուժերէն եղեր իսկիւստարը, սաստիկ հրդեհներ պատճառելով հոն և քանդելով իսկիւստարի քաղաքացիներուն:

— Տէտեղածէն կը հաղորդեն օգոստ. 20ին. «Ա. յն օրէն ի վեր որ անգլիական ընդծովեայ մը Ղալաթիայի կամուրջի ճիւղ մէջտեղին դարձիւ մը նետելով քանդեց մասամբ, սաստիկ երկիւղ մը տիրած է Կ. պոլսի մէջ. իսլամները մանաւանդ, որոնք նախապաշարուած են, ինչ ընենին չեն դիտեր և այդ ընդծովեայների անունը դրեր են շէյթանի մաքնմանը: Այն փոքր չորհրդանշաններ որոնք կերթնեցին վտանգի և իշխանների կողմնակից միջև, բոլորովին դադարած են այժմ երթնեցիկէ: Թիւրքերը չեն համարձակիր ալ Ղալաթիայի կամուրջէն անցնելու և օսմանեան մայրաքաղաքի դործի երկու կողմնակիցներին, Ղալաթիայի և Սթամպուլի միջև յարաբերութիւնները շատ դժուարացած են: Ամէն անգամ երբ ինկեր փաշան և Թիւրք նախարարները Ղալաթիայի կամուրջէն կանցնին Բ. Գաւառ կամ նախարարական պաշտօնարանները երթալու համար որոնք Սթամպուլի կողմն են, յատկապէս կարգադրուած հակադործի իշխաններ կամուրջին երկու կողմէն կը հսկեն ծովին վրայ:

ԻՍԼԱՄ ՎԵՐԱԼՈՐՆԵՐԻՆ ՀԱՄԱՐ

Փարիզի և շրջակայների հիւանդանոցներին մէջ գտնուող Ալժերցի և արիւրիկեան այլ վայրերէ եկած իսլամ զօրքերին ճաշկերոյթ մը տրուած է փարիզայնակ իսլամների կողմէն օգոստոս 13ին, Բամադանի վերջնալուսն և իսլի Սաիտի մեծ տօնին առթով: Գաղապէս մահմեդականների ճաշակին համեմատ կերակուրներ եւրոպական և Ալժերիէն ու Թունիսիէն անուշիկներ բերուած էին որոնք Գրանտի համար քաջաբար կուտող իսլամ զօրքերին քաղցր յիշատակներ կընծայէին իրենց հեռաւոր հայրենիքէն: Առաւօտ փարիզի իսլամական մզկիթին մէջ (rue Pelletier, 2) այս առթով աղօթքներ կարդացուցան Գրանտի և իր գաղանկից անկուրթ իշխաններ յաջորդութեան համար Ալլահի պաշտպանութիւնը խնդրելով:

Նշանաւոր Գրանտային իրենց ներկայութեամբ պատուած էին Գրանտի հայաւոյս և անձնուէր այդ իսլամների հանդէսները:

ՀԱՄԱՐՈՒՄԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Վերջին լուրերին նայելով, Ռուսերը յամառ գիմադրութենէ մը յետոյ լուադոյն համարեցին յետ քաշել և թողուցին որ Գերմանները դրաւեն Գոթո և Նոփո. Գ. Եւրոպիէն քաղաքները. Գերման զօրապետները այդտեղ ալ չհասան իրենց նպատակին որ էր նեղը ձգելով շրջապատել օրու զօրաբանակը և գերի բռնել: Այդ քաղաքների գրաւմներն ալ շատ սուղի նստած են Գերմաններին, որովհետեւ Ռուսերը մեծ կուրուստներ պատճառելով կը սպառնան անոնց ոյժեր:

Գերմաններն ուղեցին ծովի կողմէն ալ յարձակիլ Ռուսիայի վրայ և Բիկա քաղաքին տիրելով, որին չեն կրցած ցամաքի կողմէն հասնել գոյն անկէ ճանքայ մը բանալ իրենց համար դէպի Պետրոգրադ. Ռուսի բողոքով և հզօր նաւատորմով մը օգոստ. 21ին յարձակեցան Բիկայի ծովածոցին վրայ ուր ճամբրիտ ազէտի մը ենթարկուեցաւ: Ռուս նաւատորմը անսպասելի կերպով այնպիսի ուժգին հարուած մը տուաւ իրենց որ գերման նաւատորմը ստիպուեցաւ փախուստի աճապարել բոլորովին չորհրդանշան համար երկու յաճանաւոր և 7 զորովիւնաւոր մասամբ ընկղմած, և մի քանին ալ անգործածելի դարձած են: Անգլիական ընդծովեայ մ'ալ այդտեղ երեան ելաւ և ընկղմեց Գերմանների գերեւորները հաւորներէ մին՝ «Մօլդա»-ն:

Պատերազմը հիմա նոր շրջանի մը մէջ կը մտնէ, իտալիա տեսնելով որ Թիւրքիան, իրեն եղած ազդարարութիւններին հակառակ, չդադրիր Լիպիայի մէջ ազատամբութիւն գրգռել և Թիւրքիայի գտնուող իտալացիներին նեղացնելէ, օգոստ. 21ին հրաման զրկեց Կ. պոլսի զեպարն Գալաթիային որ Թիւրքիային պատերազմի յայտա տրուած իրենց ներկայացուցէ և մեկնի Կ. պոլսէն: Հոսմի օսման զեպարն նապի պէջին ալ իր անցած թուղթեր յաճանուեցան:

Հիմա անշուշտ իտալիան ալ իր նաւատորմով պիտի մտնուի Գալաթիայի արշաւանքին և և երբ Կ. պոլսի առումը փութացուի, այդ ճանապարհով Ռուսիային ազգամթերք հարցունելն ալ կը դիւրանայ: Ռուսիա զօրք շատ ունի բայց ազգամթերքի պէտք ունի ինչ որ առատօրէն ունին Գերմանները:

Ռուսներն կը շարունակէ արդիւնը Աւստրիականներին ազգամթերք զրկելը Թիւրքիային, իր հոյի վրայէն անցունելով:

Գաղապէս նոր նախարարութիւնը կողմէն Գ. Վենիզելուսի արշապետ և արտաքին գործերի նախարար է ինք. զօրավար Տանկիւս պատերազմական, Միտա-

լիս՝ ծովային, Բերուլիս՝ դանձային, Ջալիլիանոս՝ Զեքիլիս, Բաքիլիս՝ դատական, Տիւմաշիլիս՝ ճանապարհների, Չիլիմոնոս՝ հանրային կրթութեան և կրթական և Միլիտարիս՝ ազգային տնտեսութեան նախարար:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ԾԱՆՈՒՑ ԳԻՐՔԵՐ

Արմենիայի խմբագրատան մէջ ծախուել գտնուին, ի միջի այլոց, և հետեւեալ գիրքերը, որոնց արժեքները նշանակուած են իրենց առջև:

Մարտէլէն զօրա զրկելու հանապարհաժողովը դնողին վրայ է. ուստի հաշի գերութեան համար կը նշանակենք թէ՛ Մարտէլի մէջ ծախուելու գինները և թէ՛ փոստով ուրիշ քաղաք զրկուելու գինները: (Այս վերջինները փակագծի մէջ գրուած են են: Արժեքը կանխիկ շտապ, ւած գիրք չըլկուիր: Արձանագրուած (recommandé-registré) ծրարով ստանալու գինները պէտք է 25 անգամ աւելի դրուեն իւրաքանչիւր ծրարի համար որ 2 փութէն աւելի պէտք չէ կշռէ:

ՋԱՆԱԶԱՆ ՀՐԱՏԱՐ ԼՊՈՒԹԻՆՆԵՐ

Հ. Ս. Երեմեան. (Ա. զգային ցուցիչ, գրագիտ. Զայե. Տպագր. 1913. Ա. շաք. Գ. Աղայեան, Մ. Մամուրեան, Հ. Արսէն Բազրատունի, Գարեգին եպ. Սրուանձ, տեանց, Խրիմեան Հայրիկ, Խ. Միտաքեան, Ռ. Պէրպէրեան, Գեր. Եղ. Հիւրմիւզեան. Սեդրակ Տէր Սարգիսեան. 2 ֆր. և 40 անգմ. (ճ. 2. 80):

Նոյն Գ. շաք. Միտաք-Մաշտոց, Հայ աշուղներ, միջնադարեան գրականութիւն, Բ. Ճանիկեան, հոգեւունչ գրողներ, Նարայէ. Ա. Զափուհի. Տիգրէ. Մ. Սրեանձ, Տերոյնց, Բ. Պարոնեան. 2 ֆր. 40 (ճ. 2, 80):

Նոյն Գ. շաք. (Տ. Գարբիէլ Պատկանեան, Հ. Գ. Ալիշան, Խաչատուր Արսէն, Թովմաս Թէրզեան. 2, 40 ճ. 2, 80):

Ն. Յ. Գ. շաք. (Եղիա Տէմիրճիպաշեան. — Արփիար Արփիարեան. — Նահապետ Ռուսինեան. — Պետրոս Գուրեան. 2 ֆր. 40 (ճ. 2, 80):

Նոյն Կ. շաք. (Գրիգոր Օտեան. — Մըլլաճի Պէշիքճաշեան. — Ծերենց Բովսէփ Եղիանեան. — Սրապիտն Էթիմեան. 2, 40 (2, 80):

Նոյն Գ. շաք. (Բաքիլի. — Պերճ Պաշեանց. — Սմատ Եւսէպիոս. — Գոգուիեանց): 2, 40 (2, 80):

Նոյն Է. շաք. (Դամա-Քաթիպա. — Ա. Վաղեան Արաշաւ. — Մանուկեան Տիգրան. — Աճէմեան Միտիլ. — Իսահակեան Ա. — Աղանուր Վիքտորիա. — Զարգարեան Ռուբէն. — Զեքալ Միշաս. — Լէ. — Քալանթար Ա. — Պարթեւեան Սուրէն. — Զօհրապ Կրիգոր. — Տիւմաշի Սրբուհի. — Բ. Ալիար. — Ռուբէն Կարապետ. — Երիւնդակ. — Սեթեան Բովանեան. 2, 40 (2, 80):

Պոլ եւ Վ. Բովիլի (Սրեապեղ արտաշարժ պատմութիւն մը որ ֆրանսերէնէ թարգմանուած է գրէթէ ամէն լեզուի, ինչպէս և հայերէնի թէ՛ զբարար և թէ՛ աշխարհաբար և զանազան անձերէ: Մեզ մօտ ծախու գտնուածը Աստուածատուրեան Մանուկ պէյի աշխարհաբար թարգմանածի Գ. արպագրութիւնն է, պատկերներով զարդարւած: 1 ֆր. և 20 անգմ. (1, 40):

ՏՆՈՒՄՆԵՐ—ՆՄՈՒԿԻ

Տ. ՓՈՐՔՈՒՄ ԳԱԼԵԱՆ
ՄԱՐՍԵՅԼ

Հայերէն Տպագր. Մ. Փորթուպեանի
Le Gérant: François CARRIÈRE.
Marseille. — Imprimerie du Midi